2.15

Epidemiologia psychiatryczna

Andrzej Kiejna

1. WSTĘP

Termin „epidemiologia" pochodzi z języka greckiego i według definicji Kostrzewskiego oznacza naukę o rozpowszechnieniu, czyli o częstości występowania i rozmieszczenia chorób, inwalidztwa, zgonów i ewentualnych innych zjawisk biologicznych w populacjach ludzkich oraz o czynnikach wpływających na ich rozmieszczenie lub warunkujących ich występowanie. Dyscyplina ta ma swój udział w rozszerzaniu wiedzy medycznej, określając rozmiary problematyki zdrowotnej, ustalając czynniki etiologiczne oraz służąc ocenie wyników działalności leczniczej i profilaktycznej (za Jędrychowskim). Najbardziej rozpowszechniona jest jednak krótka definicja określająca epidemiologię jako naukę o częstości i rozmieszczeniu chorób w populacjach ludzkich oraz o czynnikach determinujących tę częstość i rozkład (Mac Mahon i Pough).

Podstawy współczesnej epidemiologii stworzył John Snow, angielski lekarz, który w połowie XIX wieku zajmował się zwalczaniem epidemii cholery. Na podstawie dokładnej analizy zapadalności i rozmieszczenia przypadków zachorowań zidentyfikował on źródła choroby i określił sposoby szerzenia się epidemii. Przez wiele lat epidemiologię traktowano jako dział medycyny zajmujący się wyłącznie rozpowszechnieniem chorób zakaźnych i ich zapobieganiem. Tradycję badań epidemiologicznych w psychiatrii zapoczątkował dr Edward Jarvis, który w latach osiemdziesiątych XIX stulecia gromadził i analizował dane z rejestrów instytucji opiekujących się osobami z zaburzeniami umysłowymi w Wooster w stanie Massachussets w USA. W kolejnych dziesięcioleciach prowadzono już badania na podstawie bezpośrednich wywiadów z pacjentem lub osobami wylosowanymi z populacji ogólnej. Jedno z takich badań, oceniające zależność między pierwszorazowymi hospitalizacjami a miejscem zamieszkania chorych psychicznie, przeprowadzili Fairis i Durham w 1930 roku w Chicago.

Dzięki badaniom populacyjnym powstała możliwość poszukiwania odpowiedzi na pytania dotyczące etiologii i przebiegu zaburzeń psychicznych, określenia wpływu czynników psychospołecznych na ich rozwój i dynamikę, a także do ustalenia zapotrzebowania na usługi lecznicze i opiekuńcze oraz do oceny ich jakości i dostępności.

W populacji ogólnej problemy psychopatologiczne kształtują się zdecydowanie inaczej niż wśród osób objętych leczeniem, inne jest rozpowszechnienie i stopień ciężkości poszczególnych zaburzeń. Eksperymentalne metody stosowane w psychologii i psychiatrii pozwalają na wybór reprezentatywnej grupy z populacji i analizę czynników mogących różnicować stan zdrowia psychicznego społeczeństwa. W badaniach tych uwzględnia się m.in. zmienne demograficzne (wiek, płeć, stan cywilny), status społeczny, ekonomiczny, czynniki kulturowe czy narażenie na stres.

2. WSKAŹNIKI EPIDEMIOLOGICZNE OPISUJĄCE WYSTĘPOWANIE OKREŚLONEGO EFEKTU W GRUPACH POPULACYJNYCH*

Częstość występowania określonego efektu w grupach populacyjnych można mierzyć kilkoma metodami – dwa główne podejścia opierają

* Za: Ming T. Tsuang i Mauricio Tohen.